

การเรียกร้องสิทธิทรัพย์สินเดียวกัน

อสังหาริมทรัพย์นั้นถือหลักฐานทางทะเบียนเป็นสำคัญ แต่ในสังหาริมทรัพย์กฎหมายถือหลักการครอบครองตามมาตรา 1303 เป็นสำคัญ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา 1302 สังหาริมทรัพย์บางอย่างซึ่งถึงแม้เมื่อมีการโอนจะต้องมีการเปลี่ยนชื่อทางทะเบียนด้วย เช่น อาวุธปืน รถยนต์ ก็ไม่ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา 1302 ฉะนั้น จึงต้องบังคับตามมาตรา 1303 โดยถือหลักการครอบครองเป็นสำคัญ เช่น นาย ก.โอนขายรถยนต์ให้กับนาย ข. โดยโอนกันที่กองทะเบียนกรมตำรวจ แต่ไม่ได้ส่งมอบการครอบครอง ต่อมานาย ก.โอนขายรถยนต์คันนั้นให้กับนาย ค.โดยส่งมอบการครอบครอง ถ้านาย ค. เสียค่าตอบแทนและรับโอนโดยสุจริต นาย ค. ย่อมมีสิทธิดีกว่านาย ข.

นอกจากนั้นมาตรา 1303 ไม่ใช่บังคับถึงทรัพย์สินหายหรือทรัพย์สินซึ่งได้มาโดยการกระทำผิด เพราะมีบทบัญญัติพิเศษสำหรับการที่จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเหล่านั้น

มาตรา 1303 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนเรียกเอาสังหาริมทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกันไซ้ ท่านว่าทรัพย์สินตกอยู่ในครอบครองของบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่ต้องได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและได้การครอบครองโดยสุจริต ท่านมิให้ใช้มาตรานี้บังคับถึงสังหาริมทรัพย์ ซึ่งระบุไว้ในมาตราก่อนและในเรื่องทรัพย์สินหาย กับทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิด”

องค์ประกอบของมาตรา 1303

1. ต้องครอบครองก่อนบุคคลอื่น
2. ได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทน และ
3. ได้ครอบครองโดยสุจริต

ตามมาตรา 1303 นี้เป็นกรณีอ้างสิทธิในสังหาริมทรัพย์เดียวกัน ซึ่งจะรวมไปถึงเครื่องอุปกรณหรือดอกผลของทรัพย์สินนั้นด้วยหรือไม่นั้น กรณีเครื่องอุปกรณเมื่อมีการโอนทรัพย์สินประธานเครื่องอุปกรณย่อมต้องตกติดไปกับทรัพย์สินเป็นประธานเสมอ ดังนั้น จึงต้องเป็นไปตาม

บทบัญญัติเรื่องเครื่องอุปกรณ์ และเช่นเดียวกันดอกผลของแม่ทรัพย์ใดก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติเรื่องดอกผลว่าจะตกได้แก่ใคร มาตรา 1303 จึงเป็นเรื่องของสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะ

โดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกัน ในคำแปลภาษาอังกฤษนั้นใช้คำว่า “Where several persons claim to have required the same movable property under different titles” คำว่ากรรมสิทธิ์ภาษาอังกฤษใช้คำว่า titles ซึ่งหมายถึงสิทธิซึ่งมีความหมายกว้างกว่าคำว่ากรรมสิทธิ์ซึ่งจะหมายถึงเฉพาะตามมาตรา 1336 เท่านั้น แต่คำว่าสิทธิหมายถึงสิทธิทั่ว ๆ ไป เช่น สิทธิจำนำ ตัวอย่าง เช่น นายดินกู่เงินนายฟ้า โดยตกลงที่จะเอาสร้อยเพชรมาจำนำไว้เป็นประกันเงินกู่ แต่นายดินกลับไปกู่เงินนายลมโดยนำสร้อยเพชรเส้นนั้นไปมอบไว้เป็นประกันเงินกู่กับนายลมด้วยเช่นนี้ นายฟ้าจะได้แย้งสิทธิกับนายลมในสายสร้อยเพชรนั้น ถ้าใช้มาตรา 1303 อย่างแคบ ซึ่งหมายความถึงกรรมสิทธิ์เท่านั้นแล้ว ไม่น่าจะนำมาใช้กับข้อเท็จจริงนี้ได้แต่ตามคำพิพากษาฎีกาเดิม ๆ มานั้น มาตรา 1303 ใช้ในความหมายอย่างกว้างหมายถึงสิทธิต่าง ๆ ด้วย เช่น ทรัพย์สินต่าง ๆ ในสังหาริมทรัพย์ กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง (เช่น สิทธิครอบครองตามสัญญาเช่า) สิทธิจำนำปริณิสนิธิ ฯลฯ

ปัญหาต่อไปคือ สิทธิต่าง ๆ ที่จะได้แย้งกันว่าใครมีสิทธิดีกว่าในสังหาริมทรัพย์เดียวกันนั้น จำเป็นต้องเป็นสิทธิอย่างเดียวกันหรือไม่ เช่น กรรมสิทธิ์กับกรรมสิทธิ์, สิทธิจำนำกับสิทธิจำนำ หรือจะเป็นสิทธิคนละอย่างได้หรือไม่ เช่น กรรมสิทธิ์กับสิทธิจำนำ หรือสิทธิจำนำกับสิทธิตามสัญญาเช่าทรัพย์ กฎหมายจึงบัญญัติไว้โดยเฉพาะในเรื่องสัญญาเช่าทรัพย์ว่า ถ้าผู้รับโอนกรรมสิทธิ์บังคับกรรมสิทธิ์จะกระทบถึงผู้เช่ามีได้ถ้าผู้เช่าเป็นผู้มีสิทธิดีกว่าตาม 1303 คือได้รับโอนการครอบครองไปก่อนแล้ว ถ้าไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องเป็นไปตามหลักทั่วไป แต่ถ้ามีผู้เช่าสังหาริมทรัพย์หลายราย ผู้ใดจะมีสิทธิดีกว่าตามมาตรา 552 เช่น นายเอขายรถยนต์ให้นายบีโดยได้ไปโอนทางทะเบียนที่กรมตำรวจแล้ว แต่นายบียังไม่ได้รับโอนการครอบครองจากนายเอ ต่อมานายเอนำรถยนต์คันนั้นไปขายให้นายซี โดยมอบรถยนต์คันนั้นให้นายซีไปด้วยเช่นนี้เป็นการเรียกร้องในหลักกรรมสิทธิ์ต่างกัน และเป็นสังหาริมทรัพย์ธรรมดาไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ตาม 1302 ฉะนั้นจึงเป็นไปตาม 1303 โดยถือหลักว่าผู้ครอบครองก่อนมีสิทธิดีกว่า ฉะนั้น ถ้านายซีเสียค่าตอบแทนและได้รับโอนการครอบครองมาโดยสุจริต นายซีย่อมมีสิทธิดีกว่า

และถ้าเป็นกรณีที่นายเอขายรถยนต์ให้นายบีแต่ยังไม่ได้มอบการครอบครองแล้ว นายเอนำรถยนต์คันนั้นไปจำนำแก่นายซี และได้มอบการครอบครองให้กับนายซีแล้วเช่นนี้ เป็นการโต้แย้งระหว่างหลักกรรมสิทธิ์กับสิทธิจำนำ ก็สามารถนำมาตรา 1303 มาใช้นับได้ นายซีจึงมีสิทธิดีกว่านายบีเพราะเป็นผู้ได้รับการครอบครองก่อน

แต่การที่บุคคลใดจะมีสิทธิดีกว่านั้น นอกจากจะต้องมีทรัพย์สินอยู่ในการครอบครองแล้ว ยังต้องประกอบด้วย การได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทน และได้ครอบครองโดยสุจริต และได้ครอบครองตามสิทธินั้นแล้ว นอกจากนี้การรับโอนการครอบครองจะต้องรับโอนจากผู้ที่มีอำนาจที่จะโอนการครอบครองให้ด้วย เช่น ถ้ารับโอนการครอบครองจากผู้ที่ลักทรัพย์มาผู้รับโอนจะต้องคืนให้แก่เจ้าของ จะอ้างสิทธิครอบครองใช้ยื่นเจ้าของไม่ได้

บุคคลหลายคนที่เรียกร้องสังหาริมทรัพย์เดียวกันก็ต้องได้รับโอนสิทธิจากบุคคลเดียวกันซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิที่จะโอนสังหาริมทรัพย์นั้นให้ได้ เช่น กรรมสิทธิ์รวม ถือว่าถ้าผู้ทรงกรรมสิทธิ์รวมโอนให้ผู้รับโอนได้สิทธิไปเท่าที่ส่วนของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวมนั้น (มาตรา 1361)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 844/2511 เมื่อซื้อทรัพย์สินเดียวกันจากผู้ขายต่างคนกันโดยผู้ขายคนหนึ่งไม่มีอำนาจจะขายให้ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1303 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับไม่ได้

มาตรา 1303 บัญญัติห้ามมิให้ใช้กับทรัพย์สินหาย ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำผิดตามมาตรา 1383 แต่กรณีเป็นตัวแทนหรือผู้รับมอบอำนาจซึ่งเจ้าของทำให้คนภายนอกหลงเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีอำนาจที่จะขายจำหน่ายประการอื่นใดได้ ซึ่งทำให้เจ้าของสังหาริมทรัพย์นั้นถูกกฎหมายปิดปากที่จะอ้างสิทธิเรียกคืนจากผู้รับโอนไปไม่ได้ แต่มีบทบัญญัติในเรื่องการยืมใช้คงรูปซึ่งถือว่าผู้ยืมได้รับสิทธิครอบครองทรัพย์สินนั้น และกรณียืมใช้สิ้นเปลือง เมื่อส่งมอบแล้วถือว่ากรรมสิทธิ์ได้โดยไปยังผู้ยืมด้วย ดังนั้น ถ้าผู้ยืมเอาทรัพย์สินนั้นไปจำหน่าย ผู้รับจำหน่ายมีสิทธิยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้ ผู้เป็นเจ้าของเดิมจะเอาคืนได้ต่อเมื่อได้ชดเชยราคาให้กับผู้รับจำหน่าย ซึ่งผิดกับการจำหน่ายทรัพย์สินด้วยวิธีอื่น เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิติดตามเอาคืนโดยไม่จำเป็นต้องชดเชยราคา และถ้ามีบทกฎหมายพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติโรงรับจำนำก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัตินั้น

การครอบครองโดยสุจริต หมายถึงว่าได้รับโอนการครอบครองโดยไม่รู้ว่าเป็นสังหาริมทรัพย์นี้ได้โอนไปให้บุคคลอื่นก่อนแล้ว แต่ถ้าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจะถือว่าสุจริตไม่ได้ และกรณีมีค่าตอบแทนนั้นก็มีความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1299 วรรค 2 คือ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นตัวเงินแม้แต่ตอบแทนด้วยแรงงานหรือโดยการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินก็ยังถือว่ามีความตอบแทน

การพิสูจน์ว่าคนใดครอบครองโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนหรือไม่ตกเป็นภาระแก่ผู้กล่าวอ้างว่าตนสุจริตเสียค่าตอบแทนเป็นผู้พิสูจน์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 781/2499 เมื่อศาลพิพากษาว่าทรัพย์สินใด ๆ เป็นกรรมสิทธิ์แก่คู่ความฝ่ายใดแล้ว ก็ยอมใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เมื่อมีผู้อ้างว่าได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันเดียวกันนั้นโดยเจ้าของตีราคาใช้หนี้และตนได้ครอบครองมาจึงควรได้กรรมสิทธิ์ตามป.พ.มาตรา 1303 ก็เป็นหน้าที่ของผู้นั้นจะต้องพิสูจน์ว่าตนมีสิทธิดีกว่า โดยได้ครอบครองมาและเสียค่าตอบแทนโดยสุจริต